

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

แพะพื้นเมืองเป็นสัตว์เคี้ยวเอื้องขนาดเล็ก เป็นแหล่งอาหารโปรตีนประเภทเนื้อ และนมเลี้ยงง่าย ทนทานต่อสภาพแวดล้อมในประเทศไทย โดยแพะพื้นเมืองมีหลายสายพันธุ์ด้วยกัน คือแพะทางแถบตะวันตกของประเทศไทย เช่น จังหวัดตาก จังหวัดกาญจนบุรี เป็นแพะที่สืบสายพันธุ์มาจากแถบประเทศอินเดีย หรือปากีสถาน มีรูปร่างสูงใหญ่ ส่วนทางภาคใต้ส่วนใหญ่เป็นแพะพื้นเมืองภาคใต้ มีลักษณะคล้ายคลึงกับแพะพันธุ์พื้นเมืองของประเทศมาเลเซีย ซึ่งเรียกว่าพันธุ์แกมบิงกัตจัง (Kambing Katjang หรือ Katjang หรือ Kacang) แพะพันธุ์พื้นเมือง มากกว่า 60 เปอร์เซ็นต์ มีสีดำน้ำตาลหรือน้ำตาลสลับดำ ที่เหลืออาจจะมีสีขาวหรือ เหลืองปนบ้าง มีเขา และที่พบมีติ่งไตคอประมาณ 6 เปอร์เซ็นต์ เพศเมียเมื่อโตเต็มวัยมีความสูง (วัดจากพื้นที่แพะยืนถึงปุ่มที่หลังตรงตำแหน่งขาหน้า) เฉลี่ย 48.5 เซนติเมตร มีความยาวรอบอกเฉลี่ย 59.6 เซนติเมตร มีน้ำหนักเฉลี่ย 16.4 กิโลกรัม ภายใต้สภาพการเลี้ยงดูโดยเกษตรกรรายย่อย แพะเพศเมียเมื่อ อายุ 1 ปี มีน้ำหนักเฉลี่ย 12.8 กิโลกรัม (สมเกียรติ สายธนู, 2528) อัตราการเจริญเติบโตค่อนข้างช้า แต่หากกินเก่ง อายุการเป็นหนุ่มสาวค่อนข้างเร็ว สามารถผสมพันธุ์ได้ทั้งปี ให้ลูกตกปีละ 2 ครั้ง (สุรชน ต่างวิวัฒน์, 2547) ระบบการเลี้ยงแพะในประเทศไทยส่วนใหญ่มีหลายระบบโดยเกษตรกรรายย่อย เช่น 1) การผูกล่ามเกษตรกรจะผูกล่ามแพะ ในบริเวณที่มีหญ้าและพืชอาหารสัตว์ให้แพะแทะเล็มเมื่ออาหารบริเวณนั้นหมดก็จะย้ายไป ผูกล่ามในบริเวณอื่นๆ ต่อไป อาจเป็นการผูกล่ามแพะในนาข้าว หลังจากเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว หรือผูกล่ามใกล้ๆ บ้านเรือนของเกษตรกร การผูกล่ามเหมาะสำหรับเกษตรกรที่มีแพะเพียง 2-3 ตัว การผูกล่ามเป็นการป้องกันแพะไปทำลายหรือแทะเล็มพืชอื่นๆ ของเพื่อนบ้าน หรือการเลี้ยงแบบปล่อยแพะเล็มหญ้าตามธรรมชาติที่มีอยู่ในสวนไม้ยืนต้นหรือที่สาธารณะ 2) การปล่อยแพะหาอาหารเอง วิธีนี้ใช้กันมาก โดยปล่อยให้แพะได้แทะเล็มในทุ่งหญ้าสาธารณะ เช่น ริมถนน หรือในพื้นที่ที่ไม่มีการปลูกพืชอื่นๆ เกษตรกรอาจปล่อยแพะเพื่อให้กินอาหารในแปลงพืชหลังจากเก็บเกี่ยว โดยให้แพะกินพืชส่วนที่เหลือ ตลอดจนวัชพืช และหญ้าในแปลงพืชเหล่านั้นด้วย 3) การหาอาหารมาให้แพะกิน วิธีนี้จะไม่ปล่อยแพะไปหาอาหารกินเอง แต่เกษตรกรจะตัดหญ้าหรือหาใบพืชมาให้แพะกิน อาจเรียกวิธีนี้ว่า intensive stall-feeding หรือ zero-grazing อาหารส่วนใหญ่จะนำมาจากภายนอกฟาร์ม เนื่องจากมีพื้นที่จำกัด วิธีนี้อาจใช้ในกรณีที่เลี้ยงแพะจำนวนไม่มากนัก หรือเหมาะจะใช้ในฤดูฝนซึ่งแพะไม่สามารถออกไปหาอาหารกินเองได้ ภาคใต้ของประเทศไทยนิยมนำไปไม้ ได้แก่ ใบชะ

ไบชนุน ไบกระถิน รวมทั้งหญ้าสด อาหารเศษเหลือ จากครั้วเรือน และวัตถุดิบบางอย่าง เช่น รำข้าว วัสดุเศษเหลือใช้จากการเกษตร(by-product) เช่น ไบพาล์ม ไบซ้อย เศษผักต่างๆ เปลือกของผลไม้ ต่างๆ เป็นต้น

การบริโภคแพะในประเทศไทยปัจจุบันนี้ว่ายังมีปริมาณที่จำกัดเมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณ การบริโภคเนื้อไก่ เนื้อสุกร และเนื้อโค แต่การบริโภคเนื้อแพะในประเทศไทยก็มีแนวโน้มเพิ่มปริมาณ มากขึ้น จากสถิติกรมปศุสัตว์ ทั้งนี้ประชากรแพะส่วนใหญ่ของประเทศ (39.1%) ถูกเลี้ยงและบริโภค กันมากในพื้นที่ 14 จังหวัดภาคใต้ โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง เช่น จังหวัดปัตตานี ยะลา สตูล นราธิวาส สงขลา เป็นต้น การบริโภคเนื้อแพะส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลาม มากถึงร้อยละ 80-85 และประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีความต้องการแพะ เพื่อ เป็นอาหาร และใช้ประกอบพิธีกรรมสำคัญทางศาสนา โดยมีสองพิธีกรรมสำคัญ คือการรับขวัญทารก แรกเกิดทั้งเพศชายและเพศหญิง หรือเรียกว่าการอากีเกาะฮ์ และการแสดงความเสียสละและศรัทธา ต่อพระผู้เป็นเจ้า หรือเรียกว่าการกุรบาน (ประมวล พิรัชพันธ์, 2546) สำหรับแพะที่ใช้นั้นต้องมีอายุ แนนอนและไม่พิการ นอกจากนี้ ยังใช้แพะในพิธีการพิเศษต่างๆ เช่นการขึ้นบ้านใหม่ การแต่งงาน หรือการทำบุญงานศพ แพะที่ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนานั้น ต้องมี อายุ 2 ปี ขึ้นไปโดยสามารถ ประมาณอายุ ได้จากจำนวนฟันแท้ที่งอกออกมา นอกจากนั้น แพะต้องมีอวัยวะครบสมบูรณ์ ไม่ พิการสุขภาพ แข็งแรงและไม่เป็นโรค วิธีการเลี้ยงแพะทั้ง 3 วิธีเป็นที่นิยมสำหรับเกษตรกรรายย่อย ตามชนบท และถือว่าเป็นแนวทางเดียวกันกับการเลี้ยงตามวิถีอิสลาม (วินัย ดะห์ลันและคณะ, 2542) แต่การเลี้ยงตามแนวทางของอิสลาม นั้นต้องคำนึงถึงอาหารของแพะด้วย เพราะโดยทั่วไปแล้วแพะ เป็นสัตว์เคี้ยวเอื้องกินพืชเป็นหลัก เช่นพืช ตระกูลหญ้า ตระกูลถั่ว และผลพลอยได้(By-products) จากการเกษตรตลอดจนใบไม้ชนิดต่างๆ เนื่องจากอาหารพวกนี้ จะช่วยให้ กระเพาะรูเมนทำงานเป็น ปกติกระตุ้นการขับน้ำลายซึ่งทำหน้าที่ เป็นบัฟเฟอร์ ช่วยรักษาความเป็นกรดต่างในกระเพาะรูเมนให้ เป็นปกติ หากกระเพาะรูเมนมีสภาพเป็นกรดจัดจะเป็นอันตรายต่อจุลินทรีย์ ที่ช่วยย่อยอาหาร และ ต่อแพะเอง (ซารีนา สือแม, 2550) แต่ในปัจจุบันการเลี้ยงแพะได้พัฒนาขึ้นโดยมีการเสริมอาหาร เพื่อให้แพะมีการเจริญเติบโตเร็วขึ้น และมีระยะเวลาการเลี้ยงที่สั้นลง จึงทำให้ต้นทุนในการผลิต เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะค่าอาหาร โดยนำมาผสมอาหารแพะนั้นมีทั้งจากพืชและสัตว์ เช่น กระจุกป่น ปลา ป่น เลือดป่น และเศษเหลือใช้จากสัตว์ซึ่งอาจมีเชื้อโรคปนมาทำให้ติดต่อกับสัตว์และคนได้ นอกจากนี้ ยังมีการใช้ยาปฏิชีวนะ และสารเร่งการเจริญเติบโต อาจจะทำให้สารเหล่านี้ตกค้างในผลิตภัณฑ์ และเป็นอันตรายต่อผู้บริโภคได้ (บุญล้อม ชีวะอิสระอิสระกุล, 2546) ดังนั้นตรงกับหลักศาสนาอิสลามที่ ห้ามใช้สารอันตรายมาเลี้ยงสัตว์รวมทั้งแพะด้วย เพราะผลิตภัณฑ์ที่ได้นั้นจะเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค ดังนั้นงานวิจัยนี้จะเป็นการศึกษาชนิดของพืชสมุนไพรท้องถิ่นและเศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรที่ แพะสามารถกินได้ โดยศึกษาบริเวณชุมชนมุสลิม และเป็นการส่งเสริมให้เกษตรกรรายย่อยเลี้ยงแพะ

แบบเกษตรอินทรีย์ซึ่งมีความสอดคล้องตามหลักของศาสนาอิสลามหรือจำหน่ายเป็นรายได้เสริมให้กับเกษตรกรอีกทางหนึ่งด้วย

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการเลี้ยงด้วยพืชสมุนไพร และวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรที่สามารถเป็นอาหารสำหรับการเลี้ยงแพะตามวิถีมุสลิม
2. เพื่อศึกษาผลของการใช้พืชสมุนไพรและวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรเป็นแหล่งอาหารหยาดต่อสมรรถภาพการผลิตของแพะพื้นเมือง
3. เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรรายย่อยเลี้ยงแพะถูกต้องตามหลักการของศาสนาอิสลาม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. สามารถทราบถึงสภาพการเลี้ยงด้วยพืชสมุนไพร และวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรที่สามารถเป็นอาหารสำหรับการเลี้ยงแพะตามวิถีมุสลิมได้
2. เกษตรกรรายย่อยสามารถเลี้ยงแพะได้ถูกต้องตามหลักการของศาสนาอิสลาม
3. ทราบผลของการใช้พืชสมุนไพรเป็นแหล่งอาหารหยาดต่อสมรรถภาพการผลิตของแพะพื้นเมือง
4. สามารถเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงแพะรายย่อย

ขอบเขตของการวิจัย

1. สอบถามและรวบรวมข้อมูลสภาพการเลี้ยงแพะด้วยพืชสมุนไพรและวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรในพื้นที่ตำบลป่าไร่ อำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี และบริเวณใกล้เคียง
2. ศึกษาและเปรียบเทียบปัจจัยต่างๆ เช่น การเกิดโรค การเจริญเติบโต น้ำหนักตัวของแพะพื้นเมืองที่ใช้พืชสมุนไพรและเศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรกับการเลี้ยงโดยใช้อาหารสำเร็จรูปที่มีขายตามท้องตลาด
3. ส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยีแก่กลุ่มเกษตรกรรายย่อยผู้เลี้ยงแพะพื้นเมือง ในพื้นที่ตำบลป่าไร่ อำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี และกลุ่มเกษตรกรอื่นๆ ที่สนใจ